

Stephen Walt en John Mearsheimer

heimer en Walt, het werk van met name de American Israel Public Affairs Committee (AIPAC).

Pijpers stelt in zijn bijdrage echter dat het Amerikaanse Midden-Oostenbeleid niet het product is van de Israël-lobby, maar dat de machtige Israël-lobby het product is van niet zozeer een strategisch belang als wel een ideel belang in de Amerikaanse buitenlandse politiek, namelijk de veiligheid van Israël.

Woede

Mearsheimer en Walt menen dat de Verenigde Staten zichzelf te kort doen door hun solidariteit met Israël als uitgangspunt van hun Midden-Oostenbeleid te nemen. Het verzwakt de positie van de VS in de rest van het Midden-Oosten en het stimuleerde de Amerikanen vier jaar geleden om de oorlog in Irak te beginnen. Bovendien, zo schrijven Mearsheimer en Walt, 'laten de VS zich inmiddels meeslepen in een zelfde confrontatie met Iran over zijn nucleaire ambities, een ontwikkeling die voor Israël van groot belang is, maar die voor de VS geen existentiële bedreiging vormt.'

De historicus Peter Demant vraagt zich in zijn bijdrage af of de bijzondere band tussen Israël en de Verenigde Staten daadwerkelijk schadelijk is. En ligt dat aan de Israël-lobby, zoals Mearsheimer en Walt betogen? Volgens Demant is Israël bepaald niet de hoofdoorzaak van anti-Amerikanisme in de islami-

tische wereld. 'Fundamentalisten hadden Israël uitgevonden als het niet al bestond.'

Israël heeft wel degelijk strategische waarde voor de VS, stelt Demant, en hij noemt hun conclusie dat de tragische geschiedenis van het joodse volk de VS niet verplicht Israël te steunen harteloos. Mearsheimer en Walt identificeren volgens Demant bovendien de Israël-lobby te vergaand met de Amerikaans-joodse gemeenschap. Het heeft bij hem een nare bijmaak tot gevolg.

Mythes

Een ander geluid komt van de politicoloog Lambrecht Wessels. Hij schrijft dat Mearsheimer en Walt overtuigend de mythes die vaak als argumenten worden gegeven voor de Amerikaanse steun aan Israël ondergraven: Dat Israël zwak is en door vijanden omringd; dat het land een democratie is; dat de joden slachtoffer zijn van eerdere wandaden en daarom het recht hebben op aparte behandeling; en dat Israël zich moreel superieur heeft gedragen in vergelijking met zijn tegenstanders.

Voorts stelt Wessels dat Mearsheimer en Walt laten zien hoe de Israël-lobby het Congres, het Witte Huis en de media domineert. Wessels gaat ook in op de invloed van de Israël-lobby in de academische wereld en de Amerikaanse *mainstream* media. 'Mearsheimer en Walt tonen aan dat leidende kranten zoals The New York Times en The Washington Post vooral met Israëlsche percepties komen.'

Kortom, volgens Wessels is de verdienste van Mearsheimer en Walt dat ze een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het doorbreken van het taboe dat rust op het vraagstuk van de macht van de Israël-lobby in de Verenigde Staten.

Het debat in *ZemZem* is geopend. ■

Israël-lobby ondergeschied aan Amerikaanse beleid

Alfred Pijpers

Het Amerikaanse Midden-Oosten-beleid is niet het product van de Israël-lobby, maar omgekeerd, de machtige Israël-lobby is het product van een groot ideëel belang in de Amerikaanse buitenlandse politiek: de veiligheid van Israël.

98

De overweldigende aandacht voor het betoog van John Mearsheimer en Stephen Walt is begrijpelijk. Ze proberen namelijk de Israëlische hoeksteen van het Amerikaanse Midden-Oostenbeleid onderuit te halen, en geven en passant een paar treffende staaltjes van de wijze waarop de pro-Israëlische lobby's opereren in de Verenigde Staten. Zo'n discussiebijdrage is altijd welkom. Hierbij past overigens wel de kanttekening dat een aanval op de Israël-lobby op zichzelf niet nieuw of origineel is. Met name in het werk van Norman Finkelstein treft men al jaren dezelfde beschuldigingen aan over de machinaties van de American-Israel Public Affairs Committee (AIPAC), of het misbruik van de holocaust in die kring om kritiek op Israël te smoren.* En

in het Europese discours zijn de uiterst negatieve beelden van Israël allang gemeengoed geworden.

Wat de bijdrage van Mearsheimer en Walt bijzonder maakt is de centrale stelling: het Amerikaanse Midden-Oostenbeleid wordt niet ingegeven door rationele strategische afwegingen naar de eisen van de wereldpolitiek, maar vormt het verlengstuk van een binnenlandse lobby die altijd de Israëlische zaak vooropstelt, zelfs als dat aantoonbaar schadelijk is voor andere Amerikaanse belangen in de wereld.

In de woorden van de auteurs luidt de kernvraag: 'Why has the US been willing to set aside its own security and that of many of its allies in order to advance the interests of another state? One might assume that the bond between the two countries was based on shared strategic interests or compelling moral imperatives, but neither explanation can account for the remarkable level of material and diplomatic support that the US provides.' Voor Mearsheimer en Walt is er maar één verklaring: 'The thrust of US policy in the region derives almost entirely from domestic politics, and especially the activities of the "Israel Lobby".'

Alfred Pijpers is als politicoloog verbonden aan het Instituut Clingendael in Den Haag en aan het Departement Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden.

Om deze stelling te onderbouwen proberen de auteurs de klassieke strategische en morele argumenten voor de steun aan Israël te ontzenuwen, zoals die al jaren worden gehanteerd door het Amerikaanse diplomatieke en politieke establishment. Vervolgens presenteren ze een uitvoerige analyse van de wijze waarop joodse en christelijke pressiegroepen Amerikaanse volksvertegenwoordigers, partijen, politici, vakbonden, media, denktanks en universiteiten bewerken om pro-Israëlische standpunten in te nemen.

Mearsheimer en Walt bieden, gelijk gezegd, een aardig doorkijkje in deze lobby-activiteiten. Dankzij een perfecte organisatie, veel geld, zeer intensieve telefoon-, e-mail- en briefcampagnes, en ook dubieuze technieken — zoals tegenstanders beschuldigen van antisemitisme, of pressie uitoefenen op hoogleraren om hun curriculum te zuiveren van pro-Palestijnse leerstof — lijken de lobby's er inderdaad in te slagen de Amerikaanse Israël-politiek goeddeels naar hun hand te zetten. AIPAC geldt alom als een van de invloedrijkste pressiegroepen in de Amerikaanse politiek, en wordt meer macht toegedicht dan de nationale vakbondsfederatie AFL-CIO of de National Rifle Association.

Ideëel belang

Geen enkele serieuze politicus zal het in zijn hoofd halen om Israël af te vallen, als we Mearsheimer en Walt mogen geloven, zeker niet als hij of zij president van de Verenigde Staten wil worden. De huidige Democratische presidentskandidaat Hillary Clinton weet er alles van, want zij staat vierkant achter Israël. Ook John Kerry koesterde over Israël nagenoeg dezelfde opvattingen als George W. Bush tijdens de vorige verkiezingscampagne. Vandaar dus dat alle presidenten, Democraat of Republikein, van meet af aan de staat Israël door dik en dun hebben gesteund, in weerwil van het Israëlische optreden in de bezette

gebieden, en de aanhoudende Israëlische schendingen van het internationale recht. Het lobbyverhaal van Mearsheimer en Walt lijkt te kloppen als een bus.

Maar het klopt niet, want het duo weigert gewicht toe te kennen aan één cruciale constante in het Amerikaans Midden-Oostenbeleid: de staat Israël vertegenwoordigt een Amerikaans ideëel belang. Dat zou zich ook zonder noemenswaardig lobbywerk in de Amerikaanse buitenlandse politiek doen gelden, want het is geworteld in de simpele morele overtuiging van een democratische supermacht, met democratische leiders en democratische verkiezingen, dat het door de holocaust geteisterde joodse volk een eigen staat mag hebben, met veilige grenzen. Veel meer zit er niet achter. Maar het is genoeg voor een intensieve Amerikaanse betrokkenheid bij het lot van de joodse staat, een belang dat zo nodig prevaleert boven andere belangen in de regio, waaronder een goede verstandhouding met de Arabische wereld.

Dat dit al ruim een halve eeuw een constante kopzorg is in Washington, is niet een uitwas van een dolgedraaide lobby, maar het gevolg van het feit dat die joodse staat al vijftig jaar in haar bestaan wordt bedreigd. Eerst door de Arabische landen, vervolgens door de vele Palestijnse strijd- en terreurgroepen, door islamitische terreurorganisaties, door de raketten vanuit Libanon en de mortiergranaten vanuit de Gazastrook en meer recentelijk tevens door de Palestijnse regeringspartij Hamas, die de vernietiging van de hele staat Israël op de agenda heeft staan. Dat laatste wordt ook openlijk nagestreefd door de president van Iran, die in strijd met internationale regels een nucleair programma opbouwt dat in technische zin tot kernbewapening kan leiden. Alles wordt in de praktijk gebracht en staat zwart op wit, in het geval van Hamas in het (nog steeds niet verworpen) handvest dat de gewelddadige strijd tegen Israël predikt en

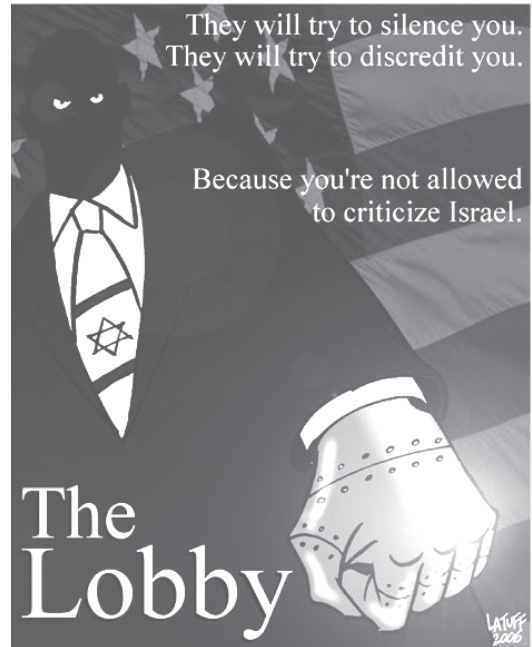
daarbij de dood verheerlijkt (art.8), en vredesoverleg nadrukkelijk verbiedt (art.13).

Militaire mogendheid

Om hun lobbyverhaal te laten kloppen moeten Mearsheimer en Walt de morele en strategische waarde die Israël voor Amerika heeft ontzenuwen. Zo ontkennen zij bijvoorbeeld dat de staat Israël in zijn voortbestaan wordt bedreigd. Israël is immers de sterkste militaire mogendheid in de regio. Ja inderdaad, mede dankzij Amerikaanse steun. Maar is de militaire dominantie van Israël wel zo vanzelfsprekend? De Libanon-oorlog vorig jaar liet de nodige zwakheden zien in de Israëlische beveiliging. Ondertussen kan het openlijke en onophoudelijke geweld tegen de joodse bevolking toch moeilijk anders worden gezien dan als een existentiële bedreiging, zeker naarmate er in Europa en andere delen van de wereld steeds meer begrip lijkt te ontstaan voor dat geweld, ook al is dat afkomstig uit gebieden zoals Zuid-Libanon of Gaza die door het Israëlische leger zijn ontruimd of van joodse nederzettingen zijn ontdaan.

Verder menen de auteurs dat Israël veeleer een 'strategic burden' en 'liability' is dan een ondersteuning van de overige belangen van Amerika in het Midden-Oosten. Tijdens de Koude Oorlog, zo schrijven zij, was Israël weliswaar een voorpost in de strijd tegen de Sovjet-Unie, maar dat ging ten koste van de Amerikaanse relatie met de Arabische wereld. Tijdens de Eerste Golfoorlog (in 1991) konden de VS geen gebruik maken van Israëlische militaire hulp, omdat anders de coalitie tegen Irak uiteen zou vallen. Voor de oorlog tegen Irak in 2003 geldt dat in nog sterkere mate.

Israël, zo stellen Mearsheimer en Walt, vormt juist een groot risico voor de Amerikaanse veiligheid. Door de onvoorwaardelijke Amerikaanse steun aan Israël is het land zelf doelwit geworden van terroristische aanslagen die hun voedingsbodem vinden in de Is-

räelische bezetting van Palestijnse gebieden. 'There is no question that many al-Qaida leaders, including Osama bin Laden, are motivated by Israel's presence in Jerusalem and the plight of the Palestinians.' Zij concluderen: 'Israel is a liability in the war on terror and the broader effort to deal with rogue states,' en '... the US has a terrorism problem in good part because it is so closely allied with Israel.' Zij realiseren zich vermoedelijk niet dat dit dezelfde argumenten en motieven zijn die de terroristen en de schurkenstaten hanteren ter rechtvaardiging van hun activiteiten. 'As for the so-called rogue states in the Middle East, they are not a direct threat to vital US interests, except inasmuch as they are a threat to Israel.' Hierbij zien ze toch wel de verrekende effecten van het Iraanse oliewapen, of het mogelijke Iraanse kernwapen over het hoofd. Iran zal als regionale nucleaire supermacht de machtsbalans in het Midden-Oosten compleet verstoren, en uiteraard ook de Amerikaanse militaire positie rond de Golf aanzienlijk verzwakken, zoals in de Arabische wereld maar al te goed beseft wordt.

De auteurs menen ook dat vanwege de Israëlische bezettingsactiviteiten de strategische waarde van Israël kwestieus wordt, en ze bestrijden dat Israël op morele gronden een streepje voor zou moeten hebben op de Palestijnse zaak: 'Its backers also argue that it deserves unqualified support because it is weak and surrounded by enemies; it is a democracy; the Jewish people have suffered from past crimes and therefore deserve special treatment [sic] and Israel's conduct has been morally superior to that of its adversaries. On close inspection, none of these arguments is persuasive. There is a strong moral case for supporting Israel's existence, but that is not in jeopardy. Viewed objectively, its past and present conduct offers no moral basis for privileging it over the Palestinians.'

Moreel belang

Maar kun je zoiets objectief bekijken? Al deze punten miskennen het simpele feit dat Amerika de veiligheid van Israël op morele en misschien wel gevoelsmatige gronden laat prevaleren boven andere belangen, en dat zelfs het (onmiskensbare) Israëlische wangedrag in de bezette gebieden daar niet wezenlijk afbreuk aan doet. Daar kun je het mee oneens zijn, maar het is uiterst onwaarschijnlijk dat dit soort principiële keuzes uitsluitend door een binnenlandse lobby zouden worden opgedrongen, in strijd met de 'objectieve' belangen van een supermacht.

Als we de redenering van Mearsheimer en Walt volgen, zouden de VS ook geen moreel en strategisch belang hebben gehad bij de geallieerde inspanningen tegen het Derde Rijk. Hitler-Duitsland vormde immers geen enkel gevaar voor het Amerikaanse continent. Integendeel, Hitler bood Amerika aanvankelijk samenwerking aan, en die samenwerking zou de Amerikaanse strategische en economische belangen veel beter hebben gediend dan de grootscheepse oorlog die volgde. Samen met

de nazi's zouden de Amerikanen immers de koloniale rijken van de Europese mogendheden hebben kunnen ontmantelen, om zo de weg vrij te maken voor het Amerikaanse bedrijfsleven, behoudens een Japanse invloedsfeer in Azië. In coalitie met een Duits Europa en met Japan zou dan de communistische Sovjet-Unie kunnen worden aangepakt. In plaats daarvan hebben de VS miljoenen soldaten in de strijd tegen Hitler (en Japan) geworpen, waarvan er een paar honderd-duizend zijn gesneuveld. En dat niet vanwege een goed geoliede anti-Hitlerlobby, maar vanwege de overtuiging dat de vrijheid van Europa een hoger belang vertegenwoordigde dan enigerlei profijtelijke samenwerking met Hitler-Duitsland.

Mearsheimer en Walt gaan voorbij aan het feit dat in de buitenlandse politiek van staten ideële of morele doelstellingen vaak de boventoon voeren, en tot uitkomsten kunnen leiden die andere nationale (of internationale) belangen lijken te schaden. Nederland kan daar over meepraten.

101

AIPAC zal er ongetwijfeld in slagen om verkiezingen van Congresleden te beïnvloeden, om denktanks te bemannen, of om sleutelposities te verwerven in het diplomatieke apparaat. AIPAC's rechtstreekse invloed op het Amerikaanse beleid ten aanzien van het Palestijns-Israëlische conflict, of op de talrijke Amerikaanse vredesplannen en -initiatieven, lijkt bescheiden te zijn. Mearsheimer en Walt geven daarvan ook geen overtuigende voorbeelden. Hoe dan ook, het Amerikaanse Midden-Oostenbeleid is niet het product van de Israël-lobby, maar het is veeleer omgekeerd: de machtige Israël-lobby is het product van een alleszins respectabele en breed gedragen overtuiging in de Amerikaanse buitenlandse politiek. ■

Noot op pag. 140

in meer dan één betekenis belangrijk. Dat op de achtergrond ook het begrip *al-Lawh al-Mahfuz* meespeelt, 'de Welbewaarde Tablet' waarmee het hemelse archetype van de koran wordt bedoeld, is evenmin toeval.

- 16 Koran 6:70.
- 17 Labib Sa'id, *al-Jam al-Sawti al-Awwal lil-Quran al-Karim*, in verschillende edities in Caïro gepubliceerd. Er bestaat ook een vertaling van (niet door mij gezien): *The Recited Koran. A History of the First Recorded Version*. Vertaald door Bernard Weiss, M. A. Rauf, Morroe Berger, Princeton z.j. (ca. 1975).
- 18 Kopie van een ongedateerde brief, bewaard in de nagelaten papieren van Snouck Hurgronje, in de Leidse Universiteitsbibliotheek.
- 19 Zie Arnoud Vrolijk & Hans van de Velde, *Christiaan Snouck Hurgronje (1857-1936)*, *Orientalist*, Leiden 2007, nr. 45. Een opnamesessie van muziek in het Nederlandse consulaat in Jeddah is gedocumenteerd door consul J.N. Scheltema op 20 februari 1909, zie D. Oostdam & J.J. Witkam, *West-Arabian Encounters*, Leiden 2004, nr. 36.
- 20 Zie Margot Kahleyss, *Muslime in Brandenburg. Kriegsgefangene im 1. Weltkrieg, Ansichten und Absichten*, Berlijn 2000.
- 21 G. Bergsträsser, 'Koranlesung in Kairo. Mit einem Beitrag von K. Huber', *Der Islam* 20 (1932), pag. 1-42; *Der Islam* 21 (1933), pag. 110-140.

Israël-lobby ondergeschikt aan Amerikaanse beleid (pag. 98)

- * Norman Finkelstein, *De Holocaust-industrie. Bespiegelingen over de exploitatie van het joodse lijden*, Amsterdam 2000; Norman Finkelstein, *De drogreden van het antisemitisme. Israël, de VS en het misbruik van de geschiedenis*, Amsterdam 2006.

Gedeelde waarden (pag. 102)

- 1 Mearsheimer en Walt, geciteerd uit de uitgebreide versie van hun artikel. [www.ksgnotes1.harvard.edu/Research/wpaper.nsf/rwp/RWPo6-011/\\$File/rwp_o6_011_walt.pdf](http://www.ksgnotes1.harvard.edu/Research/wpaper.nsf/rwp/RWPo6-011/$File/rwp_o6_011_walt.pdf) p. 5.
- 2 Voor een punt voor punt-weerlegging, zie bijvoorbeeld Alan Dershowitz, 'Debunking the Newest — and Oldest — Jewish Conspiracy: A Reply to the Mearsheimer-Walt', www.ksg.harvard.edu/research/working_papers/dershowitzreply.pdf; en Michelle Goldberg, 'Is the "Israel-lobby" distorting America's Mideast policies?', www.salon.com/news/feature/2006/04/18/lobby/index_np.html
- 3 Benny Morris, 'And Now For Some Facts', *The New Republic*, 8 mei 2006.
- 4 Mearsheimer en Walt, pag. 13.
- 5 Mearsheimer en Walt, pag. 11.
- 6 American-Israel Public Affairs Committee.
- 7 Bijvoorbeeld in de kwestie van de verplaatsing van de Amerikaanse ambassade naar Jeruzalem. Cf. Michael Massing, 'The storm over the Israel Lobby', *The New York Review of Books*, 53,2, 8 juli 2006.
- 8 Bijvoorbeeld Mitchell Bard, 'The Israeli and Arab Lobbies', www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/US-Israel/lobby.html; en Michael Massing, 'Deal Breakers', *The American Prospect*, 3 november 2002, www.prospect.org/web/page.wv?section=root&name=ViewPrint&articleId=6166.

Een taboe doorbroken (pag. 108)

- 1 Mearsheimer en Walt, 'The Israel Lobby', *London Review of Books*, maart 2006, pag. 11. Zie ook Clayton Swisher, *The Thruth About Camp David*, New York 2004 en Charles Enderlin, *Shattered Dreams*, New York 2002.
- 2 *The Guardian*, 'Obama loses ground in